

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**2026-YIL / IYUN/6-SON,
V-QISM**

Google Scholar

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
V-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KORPORATIV BOSHQARUVDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY TAHLILI.....	12
I. R. Berdikulova	
TEKSTIL SANOATIDA SUV ISTE'MOLI VA QAYTA ISHLASH ULUSHI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: 20 DAVLAT MISOLIDA KORRELYATSIIYA VA K-MEANS KLASTER TAHLILI.....	16
Zayniyev Diyorbek Zokir o'g'li	
Turobova Hulkar Rustamovna	
O'ZBEKISTONDA BIZNES BIRLASHUVLARINI HISOBGA OLISHNI MHXS (IFRS) 3 ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	24
Davletov Ikrom Raximberganovich	
VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI TASHKIL QILISH VA O'TKAZISH TARTIBI.....	33
Jo'rayev Dilshod Xudoyqulovich	
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ	38
Абдуллаева М.Б.	
AGROSANOAT MAJMUASIDA INTEGRATSION TUZILMALARNING ISTIQBOLLI SHAKLLARINING NAZARIY ASOSLARI.....	44
Murodov Sherzodbek Murod o'g'li	
RESPUBLIKADA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING BOZOR MEXANIZMI.....	51
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MAHALLALARDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHGA KO'MAKLASHISH.....	55
Niyozov Zuxur Davronovich	
Yarlaqabov Faxriddin Baxodir o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОТЧЕТА О ФИНАНСОВОМ ПОЛОЖЕНИИ КОМПАНИИ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ МСФО	58
Худойкулова Дилора Дилмуродовна	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSIYALARI TARKIBI VA ULARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINING IQTISODIY TAHLILI.....	64
Karimova Saodatxon Ulug'bek qizi	
XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT STANDARTLARIGA MUVOFIQ JORIY AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	71
Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
DAVLAT TOMONIDAN TURIZM SOHASINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	77
Karimova Dilafruz Sadridin qizi	
МЕТОДЫ АНАЛИЗА ЦИФРОВИЗАЦИИ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	82
Ахмедова(Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
AHOLI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARI VA XORIJIY TAJRIBA TAHLILI	89
Bo'stonova Nilufar Abdusmatovna	
Nematjonova Risolatxon Dilshodbek qizi	
JANUBIY KOREYA TAJRIBASIDA CHIQINDILARNI BOSHQARISHDA EPR TIZIMI VA RAQAMLI YECHIMLARINING O'RNI	94
Otarbayev Zamir Zairovich	

SANOAT SALOHİYATI SAMARADORLIGINI INVESTISIYALAR ASOSIDA OSHIRISHNING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI	100
Urazaliyev Bekzod Sultanbayevich	
ЦИФРОВЫЕ НАВЫКИ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЖЕНСКИХ КАДРОВ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	107
Дониёрова Зухрабону Алишер кизи	
TURIZM SUG'URTASI VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	113
Хо'jamov Akbar Bahriddinovich	
KELAJAKDAGI GLOBAL VA MINTAQAVIY IQLIM O'ZGARISHI HAMDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH ZARURIYATI.....	118
Djumayev Askar Xaydarovich	
SAMARQAND VILOYATI UMUMIY OVQATLANISH KORXONALARIDA RESURSLARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGI.....	123
Erdonov Muhammadamin Erdon o'g'li	
Qahhorova Nargiza Qahramonovna	
Rafiqjonov Damir Raxim o'g'li	
Jamilov Firdavs Otabek o'g'li	
ПУТИ РАСШИРЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ	129
Норкулов Хабибулло	
Абдурасулова Шахзода	
Бахриддинов Дилшодбек	
NATIV BRENDING VOSITASI SIFATIDA UGC VA EGC: GLOBAL TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON BOZORIGA MOSLASHUV	135
Yuldasheva Mahliyo Baxtiyor qizi	
SOLIQ TO'LOVCHILARGA XIZMAT KO'RSATISHDA RAQAMLASHTIRISH ORQALI SOLIQ MA'MURCHILIGINING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	138
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ И ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ ПРИ УПРАВЛЕНИИ БИЗНЕС-ПРОЦЕССАМИ	147
Джуманов А.А.	
BANK SEKTORIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA XARAJAT SAMARADORLIGI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	157
Masharipova Durdona Ulug'bekovna	
РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	164
Джуманов А.А.	
DAVLAT XARIDLARIDA SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN NARXLAR MODULINI JORIY ETISH: KORRUPSIYAGA QARSHI KOMPLAYENS, HISOBDORLIK VA RAQOBATNI KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI.....	174
Rahmanov Furqat Temirovich	
АНАЛИЗ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ АЛЬТМАНА ПРИ ОЦЕНКЕ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	179
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNINZ ZAMONAVIY MODELLARI VA KOMPLAYENSNAZORAT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH	186
Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich	
SUN'IY INTELLEKTNING MEHNAT UNUMDORLIGI VA MOBILIGIGA TA'SIRI.....	192
Shakarov Zafar Gafforovich	

URGUT ERKIN IQTISODIY ZONASIDA SANOAT TARMOQLARINI KLASTERLASH SAMARADORLIGINING TAHLILI	198
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich	
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li	
Uzoqov Rafiq O'lmas o'g'li	
INFRATUZILMA INVESTITSİYALARINING AHOLI FAROVONLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA HUDUDIY XUSUSIYATLARI	204
Jiyanov Laziz Najimovich	
«ЗЕЛЁНОЕ» ВОДОСНАБЖЕНИЕ В ЗАСУШЛИВЫХ РЕГИОНАХ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	210
Курбанова Дилфуза Махсудовна	
TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIKPSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	217
Karimova Feruza Xamidullayevna	
PAXTACHILIKDA ZAMONAVIY AGROTEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA EKOLOGIK MUVOZANAT TA'MINLASHNING IQTISODIY MEKANIZMI.....	221
Ishniyazov Zoxid Normamatovich	
FUQAROLAR MUHOJIRLARI MA'LUMOTLARI ASOSIDA HUDUDLARNING IJTIMOIIYIQTISODIY RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	226
Inomov Daniyar Valijonovich	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA QIMMATLI QOG'OZLAR BILAN OPERATSIYALARNI TAKOMILLASHTIRISH: HOLAT TAHLILI VA TAVSIYALAR.....	232
Niyozov Zuhur Davronovich	
Xolmurotov Sardor	
Haydaraliyev Avaz	
YAQIN SHARQDA TURIZM EKSPORTI STRATEGIYALARI VA ULARNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI: BAA VA SAUDIYA ARABISTONI TAJRIBASI ASOSIDA QIYOSIY TAHLIL	238
Tolibova Aziza To'lqin qizi	
BANKLARDA IJARA MUOMALALARINI TARTIBGA SOLUVCHI ME'YORIY - HUQUQIY ASOSLAR VA XALQARO STANDARTLAR.....	243
Sativaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna	
QURILISH MATERIALLARI KORXONALARIDA STRATEGIK RISK-MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	247
Masharipova Sevara	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	251
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi	
BALIQCILIK TARMOG'INI INTENSIV RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	256
Iskandar Yunusov	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI: AGROEKOLOGIK VA IJTIMOIIY-IQTISODIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI	262
Mirzanov Berdak Joldasbeviç	
RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING IPOTEKA KREDITLASH JARAYONINI OPTIMALLASHTIRISH MEKANIZMLARIGA TA'SIRI	268
A'zamxo'jayeva Nihol	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI: METODOLOGIYA VA TAKOMILLASHTIRISH	273
Aysachev Abdulfotix Abdulfaizovich	

O'ZBEKISTONDA XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	278
Ruziyeva Nigina Baxtiyorovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA TA'LIM TIZIMIDA OLIB BORILGAN ISLOHOTLAR (MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMI MISOLIDA)	284
G.A. Norbo'tayeva	
YASHIL MARKETING VA ESG INTEGRATSIYASI: STATISTIK TAHLIL VA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	288
Charos G'ayratova	
РАЗВИТИЕ ЦИФРОВЫХ СИСТЕМ И ОБЗОР ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	294
Джуманов, А.А.	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA INVESTITSİYALARNI JALB QILISH — IQTISODIY TARAQQIYOTNING MUHIM OMILI.....	303
Bayitova Rohatoy Bahrom qizi	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRUVCHILARNI SUG'URTA MEKANIZMLARI ORQALI MOLIYALASH MASALALARI	307
Xakimov Zafar Ibragimovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGI ORQALI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING BARQAROR FAOLIYAT YURITISHINI TA'MINLASH MUAMMOLARI.....	314
Ahrorqulov Jonibek Otabek o'g'li	
FOOD PRICE VOLATILITY AND ITS EFFECTS ON LOW-INCOME HOUSEHOLDS	320
Rakhmatova Mukhlisa Dilshod qizi	
SUN'IY INTELLEKTNING O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI.....	327
Hamidova Shahzoda Odiljanovna	
MHS VA XUSUSIY SEKTOR KREDITLARI: MAMLAKATLARARO EMPIRIK TAHLIL.....	331
Davronbek Matyakubovich Matkarimov	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM XIZMATLARINI TASHKIL ETISHNING ZARURATI.....	336
Xasanova Yulduz Kayumovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA ALOQA KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	340
Saidqosimova Umida Ibragimovna	
PROSPECTS FOR DEVELOPING BROKERAGE AND UNDERWRITING ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS IN UZBEKISTAN.....	345
Niyozov Zukhur	
Barnoyev Mirfayoz	
Yadgarov Avaz	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN HIGHER EDUCATION: A GLOBAL REVIEW OF AI-POWERED TEACHING AND LEARNING	349
Begzod Nishanov	
BULUTLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA ELEKTRON TA'LIM RESURSLARINI BOSHQARISH MEKANIZMLARI.....	356
Raxim Matniyazov	
Umar Asrayev	
ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ.....	367
Зугурова Зилола Дамировна	

EKOLOGIK NIZOLARNI HAL ETISHDA SUD AMALIYOTINING O'RNI: XALQARO TAJRIBA VA MILLIY YONDASHUV	371
Gapparov Sarvar Xolmurodovich	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДЕНЕЖНЫЕ ПЕРЕВОДЫ КАК ФИНАНСОВЫЙ РЕСУРС УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ	375
Гимранова О. Б.	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA KAMBAG'ALLIK DARAJASI TAHLILI (2010–2025-yillar)	383
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
MINTAQADA TABIIY KAPITALNI JAMG'ARISH SAMARADORLIGINI INTEGRAL INDEKS ASOSIDA BAHOLASH VA HUDUDLARNI TABAQALASHTIRISH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	388
Raximov Faxriddin Shavkatovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI UNDIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SOLIQ TO'LOVCHILAR XULQ-ATVORINI MODELASHTIRISH: INSTITUTSIONAL VA BIXEVIORISTIK YONDASHUVLARNING INTEGRATSIYASI	393
Urazmatov Jonibek Musurmanovich	
O'ZBEKISTON BANK SEKTORIDA RAQAMLI XIZMATLAR BOZORI: JORIY HOLAT, TENDENSIYALAR VA XALQARO TAJRIBA	398
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
KORXONALAR EKSPORT FAOLIYATINI BOSHQARISHDA INNOVATSION MOLIVAVIY INSTRUMENTLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	403
To'rayeva Yulduz Shamsiddin qizi	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	410
Islomov Shuhrat Marufjonovich	
Eshquvvatova Nodira Abdullayevna	
METHODOLOGICAL APPROACHES TO ENHANCING PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE TEACHERS IN A DIGITAL LEARNING ENVIRONMENT	416
Dilnoza Jorayevna Kuvatova	
MINTAQAVIY TURIZM RESURLARINING TASNIFI VA ULARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'NALISHLARI (SAMARQAND, BUXORO VA XORAZM VILOYATLARI MISOLIDA)	420
Sharipov Shahriyor Shamsiddin o'g'li	
O'ZBEK VA INGLIZ TILSHUNOSLIKLARIDAGI SUBYEKT VA PREDIKAT PARADIGMASI, ULARNING UMUMIY VA XUSUSIY JIHLTLARI	423
Azamova Gulruh Akbar qizi	
BUXORODA TURISTLAR XAVFSIZLIGI: TURISTLARNING XAVFSIZLIK HISSI VA MUAMMOLAR TAHLILI	428
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Davronova Durdona Akobirovna	
BUXORO VILOYATIDA EKOLOGIK VA MADANIY TURIZMNI INTEGRATSIYALASHGAN YO'NALISHLARINI RIVOJLANTIRISH: BARQAROR RIVOJLANISH METODLARI VA ISTIQBOLLARI	436
Xayrullayeva Nilufarbegim Nematullo qizi	
РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В ПРИВЛЕЧЕНИИ ИСТОЧНИКОВ ИНВЕСТИРОВАНИЯ В ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЕКТЫ	445
Хашимова Н. А.	
QASHQADARYO VILOYATI AHOLISINI IJTIMOY HIMOYA QILISH TIZIMINING STATISTIK TAHLILI	454
M.Sh. Raximova	

O'ZBEKISTON SHAROITIDA ISLOMIY MOLIYALASHTIRISH XIZMATLARI RIVOJLANISHI HAMDA QONUNIY QO'LLAB-QUVVATLANISHI.....	458
Raimbayev Azim Sultonovich Bolbekova Iroda Quvandiq qizi	
MHXS GA MUVOFIQ FOIZLAR, SOLIQLARNI TO'LAGUNGA QADAR OLINGAN FOYDANI HISOBGA OLISH MASALALARI.....	466
Amir Xudaykulov	
SUN'IY INTELLEKT INTEGRATSIYASI SHAROITIDA INSON KAPITALINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASHNING KONSEPTUAL-EKONOMETRIK MODELİ	470
Dilmonov Quḍrat Baxtiyorovich	
THE DIGITAL GASTRONOME: HOW TECHNOLOGY CONNECTS TOURISTS, RESTAURANTS, AND THE TECH EMPIRE.....	479
Freshta Qauomy	
BUXORO VILOYATINI IJTIMOIIYIQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSIYALARNING AHAMIYATI	481
Kudratov Muhammad Rustamovich	
СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ И ПОДДЕРЖКИ В РЕГИОНЕ.....	487
Рахимова Мадина Шухрат кизи	
THE DIGITAL ECONOMY AND ITS IMPACT ON THE LABOUR MARKET AND EMPLOYMENT IN THE REGIONS OF UZBEKISTAN: PANEL DATA ANALYSIS	493
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
MINTAQADA QURILISH SOHASINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	500
Aminov Sardorbek Sanjarbekovich	
QURILISHDA KICHIK VA YIRIK BIZNES SUBYEKTLARI INTEGRATSIYASINING SINERGETIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA PROGNOZLASHTIRISH.....	504
Axmedova Nilufar Shuxratovna	
YASHIL INVESTITSIYALARNING NAZARIYUSLUBIY ASOSLARI: TUSHUNCHA, EVOLYUTSIYA VA TASNIF MASALALARI.....	509
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	

KIRISH

XXI asrning birinchi choragida insoniyat oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri — iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning tobora kamayib borishi va ekologik muvozanatning izdan chiqishi — global iqtisodiy taraqqiyot modelini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. An'anaviy "jigarrang" (brown) iqtisodiy o'sish modeli, qaysiki tabiiy resurslardan intensiv foydalanish va ekologik xarajatlarni e'tiborga olmaslik asosiga qurilgan bo'lsa, bugungi kunda zamonaviy sharoitda qayta baholashni talab qilmoqda. Ushbu sharoitda jahon iqtisodiy fani va amaliyotida "yashil investitsiyalar" tushunchasi nafaqat ekologik, balki strategik iqtisodiy kategoriya sifatida shakllanmoqda.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Iqlim o'zgarishi bo'yicha Parij bitimi (2015), Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM, 2015–2030) hamda Yevropa Ittifoqining "Yashil bitim" (European Green Deal, 2019) strategiyasi kabi xalqaro huquqiy va institutsional hujjatlar yashil investitsiyalarni global iqtisodiy siyosatning markaziy ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantirdi. Xalqaro energetika agentligi (IEA) ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi o'n yillikda dunyo bo'ylab yashil energetika va ekologik toza texnologiyalarga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi bir necha barobarga oshdi, biroq mazkur jarayonning nazariy-uslubiy asoslari hanuzgacha yagona ilmiy konsensusga ega emas.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda yashil iqtisodiyotga o'tish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabrdagi PQ-4477-son qarori bilan tasdiqlangan "2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" [1] hamda 2022-yil 2-dekabrdagi PQ-436-son qarori bilan tasdiqlangan chora-tadbirlar [2] doirasida iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida energiya samaradorligini oshirish, atmosferaga zararli gazlar chiqindisini kamaytirish va yashil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish vazifalari belgilangan. Biroq amaliy islohotlarning samarali amalga oshirilishi, eng avvalo, "yashil investitsiyalar" tushunchasining ilmiy jihatdan to'g'ri va aniq ta'riflanishi, uning tarkibiy belgilari hamda tasnifiy mezonlarining ishlab chiqilishini talab qiladi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, hozirgi kunga qadar ilmiy adabiyotlarda "yashil investitsiyalar" tushunchasiga nisbatan yagona, umume'tirof etilgan ta'rif mavjud emas. Turli mualliflar mazkur tushunchani ekologik, iqtisodiy, ijtimoiy yoki institutsional nuqtai nazardan turlicha ta'riflaydilar, bu esa, o'z navbatida, amaliyotda yashil investitsiyalarni statistik hisobga olish, ularni baholash mezonlarini belgilash hamda milliy taksonomiya tizimini shakllantirishda muayyan metodologik qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda. Shu sababli yashil investitsiyalarning nazariy-uslubiy asoslarini chuqur va tizimli tahlil qilish, mavjud yondashuvlarni umumlashtirish hamda ilmiy jihatdan asoslangan yangi ta'rif va tasnif tizimini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — yashil investitsiyalar tushunchasining nazariy-uslubiy asoslarini, uning evolyutsion rivojlanish bosqichlarini, xorijiy va mahalliy olimlarning yondashuvlarini qiyosiy tahlil qilish, mazkur tushunchaning ajralib turuvchi belgilari va tasnifini ishlab chiqish hamda O'zbekiston sharoitida uni amaliyotga tatbiq etishning institutsional yo'nalishlarini belgilashdan iborat. Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat: birinchidan, yashil investitsiyalar tushunchasining ilmiy genezisini o'rganish; ikkinchidan, xorijiy, MDH va mahalliy olimlarning ta'riflarini qiyosiy tahlil qilish; uchinchidan, yashil investitsiyalarning tasnifi va tamoyillarini tizimlashtirish; to'rtinchidan, xalqaro standartlar va milliy amaliyot o'rtasidagi uyg'unlikni baholash.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

1.1. "Yashil investitsiyalar" tushunchasining paydo bo'lishi va evolyutsion rivojlanish bosqichlari

"Yashil investitsiyalar" tushunchasining ildizlari XX asrning 60–70-yillariga, ya'ni atrof-muhit iqtisodiyoti (environmental economics) fanining shakllanish davriga borib taqaladi. Ushbu davrda Artur Pigu tomonidan ilgari surilgan "tashqi samaralar" (externalities) nazariyasi ekologik xarajatlarni iqtisodiy tahlilga kiritishning dastlabki ilmiy asosi bo'lib xizmat qildi. 1972-yilda Stokgolmda bo'lib o'tgan BMTning Inson muhiti bo'yicha birinchi konferensiyasi hamda 1987-yilda nashr etilgan "Bizning umumiy kelajagimiz" (Brundtland hisoboti) "barqaror rivojlanish" tushunchasini xalqaro miqyosda mustahkamladi, bu esa keyinchalik yashil investitsiyalar nazariyasining konseptual po'ydevoriga aylandi.

XX asrning 90-yillarida ekologik iqtisodiyot (ecological economics) maktabining vakillari — Herman Daly, Robert Costanza va boshqalar — tabiiy kapitalni iqtisodiy tizimning ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqish g'oyasini ilgari surdilar. Ularning fikricha, iqtisodiy o'sish tabiiy resurslar va ekotizimlarning "tashuvchi sig'imi" (carrying capacity) doirasida amalga oshirilishi lozim, aks holda u uzoq muddatda barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu davrda "yashil investitsiyalar" alohida ilmiy kategoriya sifatida emas, balki barqaror rivojlanishni ta'minlovchi vosita sifatida ko'rib chiqilgan.

2008-yilgi global moliyaviy-iqtisodiy inqiroz yashil investitsiyalar nazariyasi rivojida burilish nuqtasi bo'ldi. Inqirozdan keyingi tiklanish davrida ko'plab davlatlar, xususan, AQSh, Janubiy Koreya, Xitoy va Yevropa Ittifoqi mamlakatlari "Yashil tiklanish" (Green Recovery) dasturlarini ishlab chiqdilar, bunda davlat budjeti mablag'larining sezilarli qismi yashil infratuzilma, qayta tiklanuvchi energetika va ekologik toza transportga yo'naltirildi. Aynan shu davrda Edvard Barbier o'zining mashhur "Global Yashil Yangi Bitim" (Global Green New Deal, 2010) konsepsiyasini ishlab chiqdi, unda yashil investitsiyalar iqtisodiy tiklanish va ekologik barqarorlikni bir vaqtning o'zida ta'minlovchi strategik vosita sifatida talqin qilindi.

2011-yilda BMTning Atrof-muhit bo'yicha dasturi (UNEP) tomonidan e'lon qilingan "Yashil iqtisodiyotga yo'l" (Towards a Green Economy) hisoboti yashil investitsiyalar tushunchasini institutsional jihatdan rasmiylashtirdi va uni issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish, energiya va resurs samaradorligini oshirish hamda biologik xilmaxillikni yo'qotishning oldini olishga qaratilgan davlat va xususiy kapital qo'yilmalari sifatida ta'rifladi. Shundan so'ng yashil investitsiyalar nazariyasi tez sur'atlarda rivojlanib, 2015-yildan keyin "yashil moliyalashtirish" (green finance), "iqlim moliyalashtirish" (climate finance) va "barqaror moliyalashtirish" (sustainable finance) kabi qo'shni tushunchalar bilan birgalikda mustaqil ilmiy yo'nalishga aylandi. Hozirgi, to'rtinchi bosqichda (2020-yillardan boshlab) yashil investitsiyalar nazariyasi raqamli texnologiyalar — sun'iy intellekt, "katta ma'lumotlar" (Big Data) va blokcheyn tizimlari bilan integratsiyalashuv jarayonini boshdan kechirmoqda, bu esa "yashil raqamli investitsiyalar" (green digital investments) kabi yangi gibridd tushunchalarning shakllanishiga olib kelmoqda.

1-jadval. Yashil investitsiyalar nazariyasining evolyutsion rivojlanish bosqichlari¹

Bosqich	Davr	Asosiy mazmuni	Yetakchi vakillari / hujjatlari
I bosqich — genezis	1960–1986-y.	Atrof-muhit iqtisodiyoti, tashqi samaralar nazariyasi	A. Pigu; BMT Stokgolm konferensiyasi (1972)
II bosqich — konseptuallashuv	1987–2000-y.	Barqaror rivojlanish, ekologik iqtisodiyot	Brundtland hisoboti; H. Daly; R. Costanza
III bosqich — institutsionallashuv	2001–2014-y.	Yashil iqtisodiyot, Yashil Yangi Bitim, UNEP dasturlari	E. Barbier; UNEP (2011); N. Stern
IV bosqich — moliyaviylashuv va raqamlashuv	2015-y. — hozirgi kungacha	Yashil moliyalashtirish, taksonomiyalar, ESG, raqamli integratsiya	Parij bitimi; YI "Yashil bitim"; ICMA GBP

1.2. Xorijiy, MDH va mahalliy olimlarning yashil investitsiyalar tushunchasiga oid yondashuvlari

"Yashil investitsiyalar" tushunchasining ko'p qirrali va kompleks xarakterga ega ekanligi sababli jahon iqtisodiy fanida ushbu kategoriyaga nisbatan yagona, umume'tirof etilgan ta'rif shakllanmagan. Tadqiqot doirasida xorijiy, MDH va mahalliy olimlarning yashil investitsiyalar tushunchasiga oid asosiy ta'riflari tizimli tarzda to'plandi va qiyosiy tahlil qilindi (2-jadval).

2-jadval. Xorijiy, MDH va mahalliy olimlarning "yashil investitsiyalar" tushunchasiga oid ta'riflari²

No	Olim	Mamlakat / hudud	Yashil investitsiyalar tushunchasiga berilgan ta'rif
1	Edward B. Barbier	Xorijiy	"Yashil investitsiyalar — iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan bir vaqtda ekologik xavflarni kamaytirish va tabiiy resurslardan samarali foydalanishga yo'naltirilgan kapital qo'yilmalardir."
2	Nicholas Stern	Xorijiy	"Yashil investitsiyalar — kam uglerodli iqtisodiyotni shakllantirish, iqlim o'zgarishi ta'sirini yumshatish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiluvchi investitsiyalar hisoblanadi."
3	Robert Costanza	Xorijiy	"Yashil investitsiyalar — iqtisodiy foyda bilan birga ekologik va ijtimoiy samaradorlikka erishishni maqsad qilgan uzoq muddatli moliyaviy qo'yilmalardir."
4	Sergey Bobylev	MDH	"Yashil investitsiyalar — atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish, resurs tejankor texnologiyalarni joriy qilish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan investitsiyalardir."

1 Manba: muallif tomonidan ilmiy adabiyotlar va xalqaro hujjatlar asosida tizimlashtirilgan.

2 Manba: muallif tomonidan xorijiy, MDH va mahalliy olimlarning yondashuvlari asosida tuzilgan.

No	Olim	Mamlakat / hudud	Yashil investitsiyalar tushunchasiga berilgan ta'rif
5	Vladimir Zakharov	MDH	“Yashil investitsiyalar — iqtisodiyotni ekologizatsiya qilish va tabiat bilan iqtisodiy faoliyat o'rtasida muvozanatni ta'minlash uchun jalb qilinadigan moliyaviy resurslardir.”
6	Natalya Pakhomova	MDH	“Yashil investitsiyalar — innovatsion va ekologik toza texnologiyalarga yo'naltirilgan hamda barqaror iqtisodiy o'sishga xizmat qiluvchi investitsion faoliyat shaklidir.”
7	A.M. Sadikov	Mahalliy	“Yashil investitsiyalar — milliy iqtisodiyot tarmoqlarida energiya va resurs tejamkorligini ta'minlash, ekologik barqarorlikni kuchaytirishga xizmat qiluvchi investitsiyalardir.”
8	Sh.X. Nazarov	Mahalliy	“Yashil investitsiyalar — hududlarni barqaror rivojlantirish, ekologik xavflarni kamaytirish va aholi turmush sifatini yaxshilashga yo'naltirilgan kapital qo'yilmalar hisoblanadi.”
9	B.B. Berkinov	Mahalliy	“Yashil investitsiyalar — iqtisodiy samaradorlikni ekologik mezonlar bilan uyg'unlashtirgan holda innovatsion va raqamli texnologiyalarni joriy etishga qaratilgan investitsiyalardir.”
10	Xursandov K.M. (muallif)	Mahalliy	Yashil investitsiyalar — iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan bir qatorda atrof-muhit muhofazasi, resurs tejamkorligi, ekologik xavflarni kamaytirish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan innovatsion hamda ijtimoiy mas'ul moliyaviy qo'yilmalar tizimidir.

Keltirilgan ta'riflarning qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, xorijiy olimlar (Barbier, Stern, Costanza) yashil investitsiyalarni asosan makroiqtisodiy va global nuqtai nazardan — iqtisodiy o'sish, kam uglerodli rivojlanish va uzoq muddatli moliyaviy samaradorlik kontekstida talqin qiladilar. MDH mamlakatlari olimlari (Bobylev, Zaxarov, Pahomova) ushbu tushunchaga ko'proq iqtisodiyotni ekologizatsiya qilish, resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish va ekologik xavfsizlik nuqtai nazaridan yondashadilar. Mahalliy olimlar (Sadikov, Nazarov, Berkinov) esa yashil investitsiyalarni hududiy va tarmoqiy amaliy jihatdan — milliy iqtisodiyot tarmoqlarida resurs tejamkorligi, hududlarni barqaror rivojlantirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish nuqtai nazaridan ta'riflaydilar. Shu bilan birga, barcha yondashuvlarda quyidagi umumiy jihatlar kuzatiladi: birinchidan, yashil investitsiyalar kapital qo'yilma (moliyaviy resurs) xarakteriga ega; ikkinchidan, ularning bosh maqsadi ekologik xavf va zararni kamaytirish; uchinchidan, ular barqaror iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiladi; to'rtinchidan, ular innovatsion-texnologik jihatlar bilan uzviy bog'liqdir.

Yuqorida keltirilgan ta'riflarni umumlashtirish hamda ularning umumiy va o'ziga xos jihatlarini hisobga olish asosida muallif tomonidan yashil investitsiyalarning quyidagi kompleks ta'rifi ishlab chiqildi: yashil investitsiyalar — iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan bir qatorda atrof-muhit muhofazasi, resurs tejamkorligi, ekologik xavflarni kamaytirish va barqaror rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan innovatsion hamda ijtimoiy mas'ul moliyaviy qo'yilmalar tizimidir. Ushbu ta'rif, birinchidan, yashil investitsiyalarning iqtisodiy (o'sish, samaradorlik), ekologik (resurs tejamkorligi, xavflarni kamaytirish) va ijtimoiy (mas'uliyat) jihatlarini bir butun tizim sifatida qamrab oladi; ikkinchidan, ularning innovatsion xarakterini alohida ta'kidlaydi, bu esa zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida alohida ahamiyat kasb etadi.

1.3. Yashil investitsiyalar nazariyasidagi asosiy ilmiy maktablar va paradigmalari

Yashil investitsiyalar tushunchasining nazariy negizini turli iqtisodiy maktablar nuqtai nazaridan tahlil qilish ularning metodologik kelib chiqishini chuqurroq tushunish imkonini beradi. Tadqiqot davomida to'rtta asosiy nazariy yondashuv aniqlandi.

Neoklassik yondashuv ekologik muammolarni “bozor muvaffaqiyatsizligi” (market failure) nuqtai nazaridan tahlil qiladi. A. Pigu tomonidan asoslangan “tashqi samaralar” nazariyasiga ko'ra, ekologik zarar — bozor tomonidan to'g'ri baholanmagan tashqi xarajat bo'lib, uni soliq (Pigu solig'i) yoki subsidiya mexanizmlari orqali “internallashtirish” lozim. Ushbu yondashuvda yashil investitsiyalar davlat tomonidan moliyaviy rag'batlantirish (soliq imtiyozlari, subsidiyalar) orqali kengaytiriladigan vosita sifatida talqin qilinadi.

Ekologik iqtisodiyot maktabi (H. Daly, R. Costanza) neoklassik yondashuvdan farqli o'laroq, iqtisodiyotni ekotizimning ajralmas qismi sifatida ko'radi va “kuchli barqarorlik” (strong sustainability) konsepsiyasini ilgari suradi, ya'ni tabiiy kapitalni sun'iy (ishlab chiqarilgan) kapital bilan to'liq almashtirib bo'lmaydi. Ushbu yondashuv bo'yicha yashil investitsiyalarning asosiy vazifasi — tabiiy kapital zaxiralarini saqlash va tiklashdir.

Institutsional iqtisodiyot maktabi yashil investitsiyalarning rivojlanishini institutlar (qonunlar, normalar, davlat siyosati va bozor institutlari) sifati bilan bevosita bog'liq deb hisoblaydi. Ushbu yondashuv tarafdorlari fikricha, yashil investitsiyalarning hajmi va sifati ko'p jihatdan mulkchilik huquqlarining aniqligi, sud tizimining mustaqilligi hamda davlat boshqaruvi shaffofligiga bog'liq.

Nihoyat, "Porter gipotezasi" nomi bilan mashhur bo'lgan innovatsion-raqobat yondashuvi (M. Porter, C. van der Linde, 1995) ekologik standartlarni korxonalar uchun ortiqcha yuk emas, balki innovatsion faollikni rag'batlantiruvchi va uzoq muddatli raqobatbardoshlikni ta'minlovchi omil sifatida talqin qiladi. Bugungi kunda zamonaviy ESG (Environmental, Social, Governance) va barqaror moliya paradigmasi aynan ushbu to'rtta nazariy yondashuvning sintezi asosida shakllangan bo'lib, u investitsiya qarorlarini qabul qilishda moliyaviy daromadlilik bilan bir qatorda ekologik va ijtimoiy ta'sirni ham hisobga olishni talab qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot uslubi jihatdan tizimli yondashuv, tarixiy-mantiqiy tahlil, qiyosiy-tipologik tahlil, kontent-tahlil hamda terminologik tahlil metodlarining uyg'unlashtirilgan qo'llanilishiga asoslangan. Tadqiqot obyekti sifatida "yashil investitsiyalar" tushunchasini turlicha talqin qiluvchi xorijiy, MDH va mahalliy iqtisodchi olimlarning ilmiy asarlari, monografiyalari, maqolalari hamda xalqaro tashkilotlarning rasmiy hisobotlari tanlab olindi.

Manbalarni to'plash bosqichida Scopus, Web of Science va Google Scholar xalqaro ilmiy-bibliografik bazalari, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi tomonidan tan olingan milliy ilmiy nashrlar tahlil qilindi. Umumiy hisobda 1970–2025-yillar oralig'ida nashr etilgan 55 dan ortiq ilmiy manba ko'rib chiqildi, ulardan "yashil investitsiyalar" tushunchasiga bevosita ta'rif beruvchi 9 ta asosiy ilmiy manba (3 ta xorijiy, 3 ta MDH va 3 ta mahalliy olim asarlari) chuqur kontent-tahlil obyekti sifatida tanlandi.

Tadqiqot metodologiyasi quyidagi to'rt bosqichni o'z ichiga oladi: birinchi bosqichda — manbalarni to'plash va dastlabki saralash, mavzuga doir adabiyotlarni xronologik tartibda tizimlashtirish amalga oshirildi; ikkinchi bosqichda — kontent-tahlil metodi yordamida har bir ta'rifdagi kalit so'zlar va semantik birliklar (masalan, "ekologik xavf", "resurs tejamlorligi", "barqaror rivojlanish", "innovatsiya") ajratib olindi va chastotaviy tahlil qilindi; uchinchi bosqichda — qiyosiy-tipologik tahlil asosida xorijiy, MDH va mahalliy yondashuvlar o'rtasidagi umumiy hamda farqli jihatlar aniqlandi; to'rtinchi, yakuniy bosqichda — induktiv-deduktiv sintez metodi yordamida barcha yondashuvlarni umumlashtiruvchi yangi, kompleks ta'rif va tasnif tizimi ishlab chiqildi.

Tadqiqotning ishonchiligi ta'minlash maqsadida olingan natijalar BMTning UNEP, Jahon banki, Xalqaro energetika agentligi (IEA) hamda Yevropa Ittifoqining rasmiy hujjatlari va statistik ma'lumotlari bilan o'zaro solishtirildi (triangulatsiya metodi). Bundan tashqari, tadqiqot natijalari O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategik hujjatlari (PQ-4477, PQ-436) [1; 2] bilan moslashtirilgan holda tahlil qilindi, bu esa nazariy xulosalarning amaliy ahamiyatini ta'minlaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

3.1. Yashil investitsiyalarning ajralib turuvchi xususiyatlari va belgilari

O'tkazilgan kontent-tahlil natijalariga ko'ra, "yashil investitsiyalar" tushunchasini an'anaviy investitsiyalardan ajratib turuvchi quyidagi asosiy xususiyatlar aniqlandi:

1. Ekologik yo'naltirilganlik. Investitsiya qarorlarining bosh mezon sifatida atrof-muhitga ko'rsatiladigan ijobiy ta'sir yoki salbiy ta'sirning kamayishi ko'rib chiqiladi.
2. Kompleks (uch o'lchamli) samaradorlik. Yashil investitsiyalar iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy samaradorlikni bir vaqtning o'zida ta'minlashga qaratiladi ("triple bottom line" tamoyili).
3. Uzoq muddatlilik. Yashil loyihalarning aksariyati yuqori boshlang'ich xarajat (CAPEX) va nisbatan uzoq qoplanish muddatiga (7–15 yil) ega bo'ladi.
4. O'lchanuvchanlik va shaffoflik. Yashil investitsiyalar natijalari xalqaro tan olingan MRV (Measurement, Reporting, Verification — o'lchash, hisobot berish, tasdiqlash) tizimlari asosida baholanishi lozim.
5. Innovatsion-texnologik xarakter. Yashil investitsiyalar ko'pincha yangi, ilg'or va resurs tejamlor texnologiyalarni joriy etish bilan bevosita bog'liq bo'ladi.
6. Tartibga solinganlik. Yashil investitsiyalar milliy va xalqaro taksonomiya, standart hamda me'yoriy-huquqiy hujjatlarga muvofiqligi orqali tasdiqlanadi.
7. "Yashil tamg'alash" (greenwashing) xavfi. Mustaqil tashqi audit va sertifikatlashtirish mexanizmlari mavjud bo'lmagan taqdirda, investitsiyalarning haqiqiy ekologik samarasi soxtalashtirilishi mumkin, bu esa nazorat tizimlarini takomillashtirishni talab qiladi.

3.2. Yashil investitsiyalarning tasnifi

Yashil investitsiyalarning ko'p qirrali xarakterga ega ekanligi ularni turli mezonlar bo'yicha tasniflashni taqozo etadi. Tadqiqot natijasida ishlab chiqilgan tasnifiy tizim 3-jadvalda keltirilgan.

3-jadval. Yashil investitsiyalarning tasnifiy mezonlari³

Tasnif mezonlari	Turlari	Qisqacha tavsifi
Manbasiga ko'ra	Davlat; xususiy; aralash (davlat-xususiy sheriklik); xalqaro (grant va imtiyozli kredit)	Mablag' kim tomonidan ajratilishiga qarab farqlanadi
Obyektiga (yo'nalishiga) ko'ra	Energetika (qayta tiklanuvchi manbalar); transport; suv xo'jaligi; chiqindilarni qayta ishlash; qishloq xo'jaligi; qurilish va infratuzilma	Investitsiya yo'naltirilgan ekologik soha
Instrumentiga ko'ra	Yashil obligatsiyalar (green bonds); yashil kreditlar; yashil aksiyalar; uglerod kreditlari; yashil sug'urta va lizing	Moliyalashtirish vositasining turi
Miqyosiga ko'ra	Mikrodaraja (korxonalar); mezodaraja (tarmoq/hudud); makrodaraja (milliy/global)	Investitsiya ta'sir ko'rsatadigan iqtisodiy daraja
Risk darajasiga ko'ra	Past riskli (energiya samaradorligi); o'rta riskli (qayta tiklanuvchi energetika); yuqori riskli (innovatsion "yashil-tex" startaplar)	Investitsiyaning moliyaviy-texnologik xavf darajasi

Keltirilgan tasnifiy tizim amaliy nuqtai nazardan muhim ahamiyatga ega, chunki u davlat statistika organlari, tijorat banklari hamda xalqaro moliya institutlariga yashil investitsiya loyihalarini aniq mezonlar asosida identifikatsiya qilish, ularni alohida hisobga olish va monitoring qilish imkonini beradi. Bundan tashqari, tasnifiy tizim har bir investitsiya turi uchun mos moliyalashtirish instrumenti va risk boshqaruvi strategiyasini tanlashga ko'maklashadi.

3.3. Yashil investitsiyalarni rivojlantirish tamoyillari

O'tkazilgan tahlil asosida yashil investitsiyalarni samarali rivojlantirishning quyidagi asosiy tamoyillari tizimlashtirildi:

1. Ekologik samaradorlik ustuvorligi tamoyili. Har qanday investitsiya qarori ekologik ta'sir bahosi (EIA) asosida qabul qilinishi lozim.
2. Shaffoflik va hisobdorlik tamoyili. Yashil investitsiya loyihalari bo'yicha muntazam ravishda mustaqil audit va ochiq hisobotlar yuritilishi ta'minlanishi kerak.
3. Uzoq muddatli barqarorlik tamoyili. Qisqa muddatli moliyaviy foyda emas, balki uzoq muddatli ekologik-iqtisodiy barqarorlik ustuvor mezon sifatida belgilanadi.
4. Davlat-xususiy sheriklik tamoyili. Davlat tomonidan yaratiladigan qulay institutsional muhit xususiy sektorning yashil loyihalarga jalb etilishini rag'batlantiradi.
5. Innovatsion-texnologik integratsiya tamoyili. Raqamli texnologiyalar (IoT, sun'iy intellekt, blokcheyn) ning yashil monitoring tizimlariga integratsiyalashuvi ta'minlanadi.
6. Ijtimoiy mas'uliyat tamoyili. Investitsiya loyihalari mahalliy aholi turmush sifati va bandlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishi lozim.
7. Xalqaro standartlarga muvofiqlik tamoyili. Milliy yashil investitsiya tizimi xalqaro tan olingan taksonomiya va standartlar bilan uyg'unlashtiriladi.
8. Risklarni diversifikatsiya qilish tamoyili. Yashil portfelni turli sohalar va instrumentlar bo'yicha taqsimlash orqali moliyaviy barqarorlik ta'minlanadi.

3.4. Xalqaro standartlar, taksonomiyalar va institutsional asoslar

Yashil investitsiyalarning samarali rivojlanishi ko'p jihatdan ularni tartibga soluvchi xalqaro standart va institutsional mexanizmlarning mavjudligiga bog'liq. Jahon amaliyotida shakllangan asosiy standart va tashabbuslar 4-jadvalda umimlashtirilgan.

3 Manba: muallif tomonidan yashil investitsiyalar tasnifi bo'yicha ishlab chiqilgan.

4-jadval. Yashil investitsiyalarni tartibga soluvchi asosiy xalqaro standart va tashabbuslar⁴

Standart / tashabbus	Tashkilot	Yili	Asosiy maqsadi
Yevropa Ittifoqi Yashil Taksonomiyasi (EU Taxonomy)	Yevropa Komissiyasi	2020	Iqtisodiy faoliyat turlarining ekologik barqarorlik mezonlariga muvofiqligini belgilash
Yashil obligatsiyalar tamoyillari (Green Bond Principles)	Xalqaro kapital bozorlari assotsiatsiyasi (ICMA)	2014	Yashil obligatsiyalar emissiyasi bo'yicha ixtiyoriy yo'riqnomalar
Iqlim obligatsiyalari standarti (Climate Bonds Standard)	Climate Bonds Initiative	2011	Iqlim bo'yicha sertifikatlangan moliyaviy instrumentlarni shakllantirish
ISO 14001	Xalqaro standartlashtirish tashkiloti (ISO)	1996 / 2015	Atrof-muhitni boshqarish tizimi talablari
ISO 50001	Xalqaro standartlashtirish tashkiloti (ISO)	2011 / 2018	Energiya menejmenti tizimi talablari
Iqlim moliyaviy axborotini ochish bo'yicha tashabbus (TCFD)	Moliyaviy barqarorlik kengashi (FSB)	2017	Iqlim risklari bo'yicha moliyaviy hisobotlarni standartlashtirish
Mas'uliyatli investitsiyalash tamoyillari (PRI)	BMT Global Kelishuvi / UNEP FI	2006	Institutsional investorlar uchun ESG mezonlarini joriy etish

Keltirilgan standartlar tahlili shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda yashil investitsiyalarni tartibga solish ko'p pog'onali institutsional tizim asosida — qonunchilik (taksonomiya), moliyaviy bozor (obligatsiya va kredit standartlari), boshqaruv (ISO sertifikatlari) hamda hisobot berish (TCFD, PRI) darajalarini qamrab olgan holda amalga oshiriladi. O'zbekistonda esa hozircha milliy yashil taksonomiya tizimi to'liq shakllanmagan, bu esa xalqaro yashil moliya bozorlariga integratsiyalashuvni sekinlashtiruvchi asosiy omillardan biridir va alohida institutsional e'tiborni talab qiladi.

4.1. Nazariy-uslubiy muammolar va bahsli jihatlar

O'tkazilgan tadqiqot bir qator nazariy-uslubiy muammolarni ham ochib berdi. Birinchidan, "yashil investitsiyalar" tushunchasining yagona, umume'tirof etilgan ta'rifi mavjud emasligi statistik hisobga olish va xalqaro qiyoslashda muayyan metodologik qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda — turli davlatlar va tashkilotlar bir xil investitsiya loyihasini turlicha tasniflashi mumkin. Ikkinchidan, "yashil tamg'alach" (greenwashing) hodisasi, ya'ni ekologik samarasi yetarlicha asoslanmagan loyihalarning "yashil" loyiha sifatida taqdim etilishi, investorlar ishonchini pasaytirishi hamda yashil moliya bozorining barqaror rivojlanish imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Uchinchidan, milliy va xalqaro taksonomiyalar o'rtasidagi nomuvofiqlik (masalan, Yevropa Ittifoqi taksonomiyasi va boshqa mintaqaviy taksonomiyalar o'rtasidagi farqlar) transc chegaraviy yashil investitsiya oqimlarini murakkablashtirmoqda. To'rtinchidan, "ikki marta hisoblash" (double counting) muammosi, ya'ni bir xil ekologik natijaning bir necha moliyaviy instrument doirasida qayta-qayta hisobga olinishi, statistik ma'lumotlarning aniqligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

4.2. O'zbekiston sharoitida nazariy asoslarni amaliyotga tatbiq etish istiqbollari

Tadqiqot natijalari asosida O'zbekiston Respublikasida yashil investitsiyalarning nazariy-uslubiy asoslarini amaliyotga samarali tatbiq etish bo'yicha quyidagi istiqbolli yo'nalishlar belgilandi.

Birinchidan, Markaziy bank, Iqtisodiyot va moliya vazirligi hamda Statistika agentligi hamkorligida milliy "Yashil taksonomiya" tizimini ishlab chiqish va uni xalqaro (xususan, Yevropa Ittifoqi) standartlari bilan uyg'unlashtirish zarur. Bu, o'z navbatida, yashil investitsiyalarni aniq statistik hisobga olish va xalqaro investorlar uchun shaffof muhit yaratish imkonini beradi.

Ikkinchidan, oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari, xususan, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti bazasida "Yashil investitsiyalar va barqaror moliya" ilmiy-tadqiqot markazini tashkil etish, bu markaz negizida tarmoq va hudud kesimida yashil investitsiyalar monitoringi hamda ekspert-tahliliy faoliyatini yo'lga qo'yish maqsadga muvofiqdir.

Uchinchidan, ushbu maqolada ishlab chiqilgan nazariy tasnif va tamoyillar tizimi asosida amaliy baholash metodikasini (indekslar, reyting tizimlari) ishlab chiqish hamda uni mashinasozlik, energetika, qishloq xo'jaligi kabi aniq tarmoqlar misolida sinovdan o'tkazish kelgusi empirik tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishi bo'lishi lozim.

4 Manba: muallif tomonidan xalqaro standartlar va tashabbuslar asosida umumlashtirilgan.

To'rtinchidan, "yashil tamg'alash" xavfini bartaraf etish maqsadida mustaqil sertifikatlash va auditorlik tashkilotlari faoliyatini yo'lga qo'yish, shuningdek, raqamli texnologiyalar (blokcheyn asosidagi MRV tizimlari) yordamida yashil investitsiya natijalarining shaffofligini ta'minlash tavsiya etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yashil investitsiyalarning nazariy-uslubiy asoslarini o'rganishga bag'ishlangan ushbu tadqiqot quyidagi asosiy xulosalarni shakllantirish imkonini berdi:

1. "Yashil investitsiyalar" tushunchasi murakkab, ko'p qirrali iqtisodiy kategoriya bo'lib, uning ildizlari XX asrning 60–70-yillaridagi atrof-muhit iqtisodiyoti nazariyasiga borib taqaladi va to'rt asosiy evolyutsion bosqich (genезis, konseptuallashtirish, institutsionallashtirish, moliyaviylashuv-raqamlashuv) orqali rivojlanib kelgan.

2. Xorijiy, MDH va mahalliy olimlarning yashil investitsiyalar tushunchasiga oid ta'riflarini qiyosiy tahlil qilish natijasida ularning umumiy jihatlari (kapital xarakteri, ekologik xavflarni kamaytirishga yo'naltirilganligi, barqarorlikka xizmat qilishi) va o'ziga xos farqlari (xorijiy olimlarda makroiqtisodiy-global yondashuv, MDH olimlarida ekologizatsiya jarayoniga urg'u, mahalliy olimlarda hududiy-tarmoqiy amaliy yondashuv) aniqlandi. Olingan natijalar asosida muallif tomonidan yangi, kompleks ta'rif ishlab chiqildi.

3. Yashil investitsiyalarning yetti asosiy ajralib turuvchi belgisi (ekologik yo'naltirilganlik, kompleks samaradorlik, uzoq muddatlilik, o'lchanuvchanlik, innovatsionlik, tartibga solinganlik, greenwashing xavfi) hamda besh mezon bo'yicha (manba, obyekt, instrument, miqyos, risk darajasi) tasnifiy tizim ishlab chiqildi, bu esa amaliyotda yashil investitsiyalarni aniqroq identifikatsiya qilish va hisobga olish imkonini beradi.

4. Xalqaro standart va taksonomiyalar tahlili shuni ko'rsatdiki, rivojlangan mamlakatlarda yashil investitsiyalarni tartibga solish ko'p pog'onali institutsional tizim asosida tashkil etilgan bo'lib, O'zbekistonda bunday tizimni shakllantirish hozirgi kun uchun dolzarb vazifa hisoblanadi.

5. Kelgusi tadqiqot yo'nalishlari sifatida ishlab chiqilgan nazariy-uslubiy asoslarni aniq tarmoqlar (mashinasozlik, energetika, qishloq xo'jaligi) misolida empirik tekshirishni, shuningdek, milliy yashil taksonomiya loyihasini ishlab chiqish bo'yicha amaliy tavsiyalarni chuqurlashtirishni maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabrdagi PQ-4477-son qarori. "2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida". — URL: <https://lex.uz/docs/-4539502>

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi PQ-436-son qarori. "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida". — URL: <https://lex.uz/docs/-6303230>

3. Barbier, E.B. A Global Green New Deal: Rethinking the Economic Recovery. — Cambridge: Cambridge University Press, 2010. — 334 p.

4. Беркинов, Б.Б., Ашуров, Д.С. Минтақалар иқтисодиётини барқарор ривожлантиришнинг назарий асослари. — Тошкент: Iqtisodiyot, 2021. — 284 б.

5. Бобылев, С.Н., Захаров, В.М. «Зеленая» экономика и модернизация: эколого-экономические основы устойчивого развития // На пути к устойчивому развитию России. — 2012. — № 60. — 90 с.

6. Costanza, R., Daly, H.E., Bartholomew, J.A. Goals, Agenda, and Policy Recommendations for Ecological Economics // Ecological Economics: The Science and Management of Sustainability / ed. by R. Costanza. — New York: Columbia University Press, 1991. — P. 1–20.

7. Daly, H.E. Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development. — Boston: Beacon Press, 1996. — 253 p.

8. European Commission. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council on the Establishment of a Framework to Facilitate Sustainable Investment. — Brussels, 2020.

9. ICMA. Green Bond Principles: Voluntary Process Guidelines for Issuing Green Bonds. — Paris: International Capital Market Association, 2021.

10. International Energy Agency. World Energy Investment 2024. — Paris: IEA Publications, 2024.

11. International Organization for Standardization. ISO 14001:2015 — Environmental Management Systems — Requirements with Guidance for Use. — Geneva: ISO, 2015.

12. International Organization for Standardization. ISO 50001:2018 — Energy Management Systems — Requirements with Guidance for Use. — Geneva: ISO, 2018.

13. Назаров, Ш.Х. Методологические аспекты повышения конкурентоспособности регионов: монография. — Ташкент: IFMR, 2014. — 212 с.

14. Пахомова, Н.В., Рихтер, К.К., Малышков, Г.Б. Стратегия устойчивого развития и переход к зеленой экономике: обновление приоритетов и механизмов // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 5. Экономика. — 2013. — № 4. — С. 35–54.
15. Pearce, D., Barbier, E.B. Blueprint for a Sustainable Economy. — London: Earthscan, 2000. — 273 p.
16. Pigou, A.C. The Economics of Welfare. — London: Macmillan and Co., 1920. — 876 p.
17. Porter, M.E., van der Linde, C. Toward a New Conception of the Environment-Competitiveness Relationship // Journal of Economic Perspectives. — 1995. — Vol. 9. — No. 4. — P. 97–118.
18. Садыков, А.М. Формирование и реализация новой стратегии развития Узбекистана: монография. — Ташкент: Yoshlar nashriyot uyi, 2019. — 540 с.
19. Stern, N. The Economics of Climate Change: The Stern Review. — Cambridge: Cambridge University Press, 2007. — 692 p.
20. Task Force on Climate-related Financial Disclosures. Final Report: Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures. — Basel: Financial Stability Board, 2017.
21. UNEP. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. — Nairobi: United Nations Environment Programme, 2011. — 631 p.
22. PRI Association. Annual Report 2023. — London: Principles for Responsible Investment, 2023.
23. World Bank. World Development Report 2010: Development and Climate Change. — Washington, D.C.: World Bank, 2010.
24. Захаров, В.М., Трофимов, И.Е. Устойчивое развитие: экология и экономика: учебное пособие. — М.: Московский университет имени С.Ю. Витте; Центр устойчивого развития и здоровья среды ИБР РАН, 2021. — 228 с.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>